

Особливості епідеміології злоякісних новоутворень ротової порожнини в Закарпатській області

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Мета. Встановити особливості епідеміології раку ротової порожнини за статтю населення України в цілому та серед населення Закарпатської області зокрема.

Методи. Медико-статистичний, аналітичний, бібліосемантичний та системного підходу.

Результати. В статті представлено аналіз епідеміології онкологічних захворювань слизової оболонки порожнини рота населення України та Закарпатської області серед чоловічого та жіночого населення. Виявлено низький рівень онкологічної настороженості лікарів ПМД, лікарів-стоматологів та населення. Показано низький рівень охоплення населення профілактичними стоматологічними оглядами.

Висновки. Аналізуючи динаміку з 2014 по 2018 рр. встановлено тенденцію до зростання поширеності злоякісних новоутворень ротової порожнини як на Україні так і на Закарпатті. Прослідковується зниження виявлення випадків раку ротової порожнини на профілактичних оглядах, що вказує на низьку онкологічну настороженість та відсутність планових стоматологічних профілактичних оглядів населення, що потребує розроблення програм по профілактиці онкологічних захворювань на державному та регіональному рівнях.

Ключові слова: злоякісні новоутворення, ротова порожнина, епідеміологія, онкологічна настороженість.

Вступ

Згідно з даними ВООЗ, щороку реєструється близько 14 млн нових випадків захворювання і до 9 млн випадків смертей внаслідок злоякісних новоутворень, через що їх визнано однією з головних причин зростання захворюваності та смертності в усьому світі [1, 2]. В Україні злоякісні новоутворення залишаються однією з найважливіших медико-біологічних та соціально-економічних проблем охорони здоров'я, адже захворюваність на рак стабільно зростає, а ризик захворіти збільшується через несприятливу екологічну ситуацію, значне постаріння населення та значне поширення шкідливих звичок [2]. За даними Національного канцер-реєстру, в Україні щорічно реєструється понад 160 тис. нових випадків раку, помирає більше 87 тис. осіб, на обліку в онкологічних закладах перебуває понад 910 тис. хворих, тобто на кожних 50 мешканців України припадає 1 хворий на злоякісні новоутворення. В порівнянні з 2016 р., тільки за останній рік було зареєстровано статистично достовірне зростання загальної захворюваності на злоякісні новоутворення (ЗН) у чоловіків на 1,6%, у жінок – на 1,2% [3].

Особливе місце у формуванні показника захворюваності належить ЗН порожнини рота – питома вага яких сягає 2–10% всіх злоякісних пухлин серед населення світу. При цьому, до 58,7% хворих з пухлинами слизової оболонки порожнини рота, виявляються у занедбаних стадіях захворювання [4–8].

В Україні запізнана діагностика вказує на загрозливу епідеміологічну ситуацію щодо раку ротової порожнини. Вона характеризується зростанням первинної захворюваності населення України, у половині випадків

за рахунок занедбаних стадій. Це призводить до низького виживання (понад 40% помирають впродовж року) і зростання смертності населення, головним чином чоловічого.

В науковій літературі показано, що у виникненні вказаної патології суттєву роль відіграють як загальні ризик-фактори, такі як: стрес, нездоровий спосіб життя, незадовільні соціальні умови, антропогенне забруднення навколишнього середовища, так і спеціальні: куріння, зловживання алкоголю і гарячих чи надто холодних напоїв та їжі, хронічне травмування, а також передракові захворювання [9, 10].

З врахуванням масовості звертання населення до лікарів-стоматологів різного профілю можна рахувати, що лікарі цієї спеціальності стоять у витоків профілактики передракових та злоякісних захворювань слизових оболонок порожнини рота, разом з лікарями інших спеціальностей та приймають участь в обстеженні пацієнтів. При цьому, вивчення особливостей епідеміології ЗН ротової порожнини на регіональному рівні є однією з умов формування доказової бази Національного канцер-реєстру та може бути основою для об'єктивізації оцінки стану онкологічної допомоги населенню в окремих регіонах та Україні в цілому.

Мета дослідження – встановити особливості епідеміології розповсюдження раку ротової порожнини за статтю населення України в цілому та серед населення Закарпатської області зокрема.

Матеріали та методи

Проаналізовано дані державної статистичної звітності та бази Національного канцер-реєстру (форми

№7, №35-здоров та № 030-6(0), обласного медичного інформаційно-аналітичного центру Закарпатської області, обласного онкологічного диспансеру (ф.12, С-4) в динаміці за 2014–2018 рр. з використанням медко-статистичного, аналітичного, бібліосемантичного методів. Методичною основою дослідження був системний підхід.

Результати дослідження та їх обговорення

Встановлено що загальний показник загальної захворюваності населення України на ЗН ротової порожнини в 2014 році становив 20,3 на 100 тис. населення (рис. 1). Серед жінок величина цього показника становила 16,5, а серед чоловічого населення України – 32,3. Подальші дослідження дозволили встановити тенденцію до збільшення величини цих показників, як серед чоловіків так і серед жінок. Так, рівень загальної захворюваності на рак ротової порожнини в 2018 році

складав 25,8 на 100 тис. населення. Отже, за період дослідження рівень загальної захворюваності на рак ротової порожнини в Україні збільшився на 27,1%.

Така ж тенденція прослідковується у показниках загальної захворюваності на рак ротової порожнини за статтю. Так, за період дослідження кількість хворих у яких було діагностовано рак ротової порожнини збільшилась з 32,3 до 34,9 на 100 тис. чоловічого населення, тобто, на 8,1%, а серед жіночого населення з 16,5 до 17,8, тобто, на 7,8%.

Епідеміологічні показники поширеності раку ротової порожнини серед населення Закарпаття мала інші прояви. Так, у 2014 році рівень загальної захворюваності на рак ротової порожнини складав 4,6 (Україна 20,3) на 100 тис. населення, а в 2018 році – 5,9 (Україна 25,8) на 100 тис. населення (рис. 2), тобто, за період дослідження рівень загальної захворюваності на ЗН ротової порожнини збільшився на 28,2% (по Україні на 27,1%).

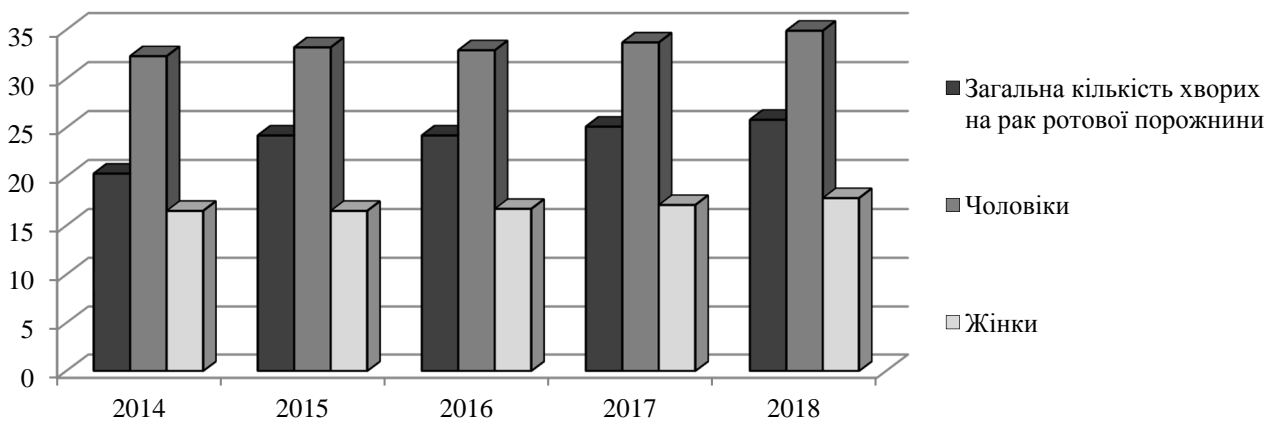

Рис. 1. Рівень загальної захворюваності населення України на рак ротової порожнини (на 100 тис. населення), 2014–2018 рр.

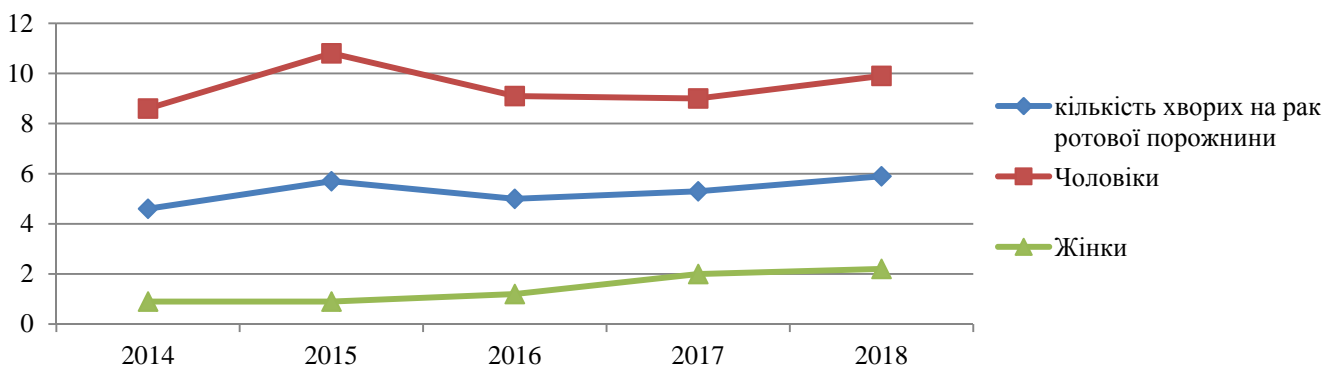

Рис. 2. Рівень загальної захворюваності населення Закарпатської області на рак ротової порожнини (на 100 тис. населення), 2014–2018 рр.

Аналогічні коливання величини показників загальної захворюваності були встановлені серед чоловічого населення області. Так, у 2014 році кількість хворих чоловіків на рак ротової порожнини становила 8,6 на 100 тис. населення, то у 2018 році кількість хворих

становила 9,9 на 100 тис. населення, тобто на 15,1% більше ніж в 2014 році.

Серед жінок кількість хворих на рак ротової порожнини з 2014 року до 2016 року коливалось в межах статистичної похибки ($p < 0,05$), у 2018 році показник зріс до 2,2 на 100 тис. населення.

Досліджено епідеміологічну ситуацію щодо раку ротової порожнини, яка характеризується зростанням загальної захворюваності населення як України так і Закарпаття, у більшості випадків за рахунок занедбаних стадій (табл. 1).

Був проведений прямий метод стандартизації за основу якого було взято 13 районів Закарпатської області, кількість населення в кожному районі та показники виявляємості в занедбаних стадіях. Аналіз стандартизованих показників показав, що більшість хворих котрі вперше виявлені на занедбаних стадіях проживають у Берегівському, Іршавському, Мукачівському та Хустському районах, що в свою чергу свідчить про те, що робота лікарів первинної ланки та лікарів-стоматологів по

онкологічній настороженості там на нижчому рівні ніж в інших районах. Застосування прямого методу стандартизації, показало, що лікарі ПМД вчасно і планово направляли пацієнтів до лікарів-стоматологів, які в свою чергу робили якісні огляди ротової порожнини то виявлення захворювання на занедбаних стадіях було б значно меншим серед населення Закарпаття та його районів.

Питома вага випадків захворювання на рак ротової порожнини виявлених під час профілактичних оглядів в Україні в 2014 році становила 23,4%, а в 2018 році – 20,6%: за роки дослідження кількість обстежених на профілактичних оглядах в Україні зменшилась на 11,9% (табл. 2), а в Закарпатській області збільшився у 2,7 рази.

Таблиця 1
Стандартизований показник виявлення ЗН порожнини рота в занедбаних стадіях на 1 тис. населення, 2018 рік

Райони	Населення	Вперше виявлені на занедбаних (III, IV) стадіях (%)	Очікувані величини	Стандартизований показник (%)
Берегівський	51 842	0,1	0,07	0,001
Вел. Березнянський	26 258	0	0	0
Виноградівський	118 000	0,03	0,05	0,0007
Воловецький	23 900	0	0	0
Іршавський	100 614	0,08	0,1	0,001
Мукачівський	101 178	0,09	0,1	0,001
Міжгірський	49 200	0	0	0
Перечинський	31 570	0,06	0,02	0,0003
Рахівський	91 726	0,01	0,01	0,0001
Свалявський	54 609	0	0	0
Тячівський	174 284	0,02	0,05	0,0007
Ужгородський	69 837	0,06	0,06	0,0008
Хустський	95 662	0,06	0,08	0,001

Таблиця 2
Питома вага захворювань на рак ротової порожнини виявлених під час профілактичних оглядів в Україні та в Закарпатській області, 2014–2018 рр. (%)

Рік	Україна	Закарпатська область
2014	23,4	4,0
2015	23,3	13,3
2016	21,2	10,0
2017	18,6	14,3
2018	20,6	10,8

Висновки

Встановлено, що загальний показник захворюваності населення України на ЗН ротової порожнини в Україні за роки дослідження збільшився з 20,3 до 25,8 на 100 тис. населення. При цьому в Закарпатській області він є нижчим в 4,37 разу і становив відповідно 4,6 та 5,9.

Чоловіки частіше хворіють на ЗН ротової порожнини ніж жінки, як на Україні так і на Закарпатті: 34,9 та 17,8 і 9,9 та 2,2 відповідно.

Низька рання виявляємість ЗН ротової порожнини під час профілактичних оглядів та зростання занедбаних стадій ЗН вказують на необхідність впровадження профілактичних програм раку ротової порожнини на державному та регіональному рівнях.

Перспективи подальших досліджень

Дослідження сучасних регіонарних особливостей структури, рівнів поширеності захворюваності на рак ротової порожнини, їх статевих особливостей може послужити інструментом обґрунтування політичних рішень, який допомагає формувати державну політику у сфері громадського здоров'я, опираючись на аргументи визначення пріоритетності тих або інших профілактичних заходів.

Література

1. *Global Cancer Facts & Figures* [Electronic resource]. – 2nd Edition WHO / American Cancer Society. – 2011. – 60 p. – Access mode: <http://www.cancer.org/acs/groups/content/%40epidemiologysurveillance/documents/document/acspc027766.pdf>. – Title from screen.
2. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності систем охорони здоров'я України. 2016 рік : монографія / Укр. ін-т стратег. дослідж. МОЗ України ; ред. П. С. Мельник [та ін.]. – Київ : Коломіцин В.Ю., 2017. – 516 с. : граф., табл. – Бібліогр.: с. 502-516.
3. Рак в Україні, 2017-2018. Захворюваність, смертність, показники діяльності онкологічної служби: бюлетень Національного канцер-реєстру України. – К. : Нац. Інститут раку, 2019. – № 20. – С.80.
4. *Epidemiological characterization of oral cancer. Literature review* [Electronic resource] / A. Fernández, P. Córdova, O. Badenier [et al.] // *J. of Oral Research*. – 2015. – Access mode : <http://joralres.com/index.php/JOR/article/viewFile/joralres.2015.027/150>. – Title from screen.
5. *Feller L. Oral Squamous Cell Carcinoma: Epidemiology, Clinical Presentation and Treatment* / L. Feller, J. Lemmer // *J. of Cancer Therapy*. – 2012. – № 3. – P. 263–268.
6. *Glick M. Defining oral health: A prerequisite for any health policy* / M. Glick, D. M. Meyer // *JADA*. – 2014. – Vol. 145, issue 6. – P. 519–520.
7. *Oral cancer incidence statistics* [Electronic resource] / Cancer Research UK. – Access mode: <http://www.cancerresearchuk.org/health-professional/cancer-statistics/statistics-by-cancer-type/oral-cancer/incidence>. – Title from screen.
8. *Yamamoto N. Epidemiological of oral cancer* [Electronic resource] / N. Yamamoto, T. Shibachara // *Oral Cancer: Diagnosis and Therapy*. – 2015. – Access mode : https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-4-431-54938-3_1#page-1. – Title from screen.
9. *Думанський Ю. В. Дорічна летальність хворих на злоякісні новоутворення* / Ю. В. Думанський, Г. К. Северин // *Вісник соціальної гігієни і організації охорони здоров'я України*. – 2014. – № 1 (59). – С. 59–64.
10. *Децик О.З. Аналіз захворюваності та смертності від злоякісних новоутворень губи і ротової порожнини в Україні та Івано-Франківській області за 2007–2016 рр.* / О.З. Децик, І.В. Рудко // *Україна. Здоров'я нації*. – 2017. – № 3 (44). – С. 95–100.

Дата надходження рукопису до редакції: 27.09.2019 р.

Особенности эпидемиологии злокачественных новообразований ротовой полости в Закарпатской области

*Рогач И.М., Пшиковці А-М.М.,
Керецман А.А., Цыгыка Д.Й.*

ГВУЗ «Ужгородский национальный университет»

Цель – установить особенности эпидемиологии рака ротовой полости по полу населения Украины в целом и среди населения Закарпатской области в частности.

Методы. Медико-статистический, аналитический, библиосемантический и системного подхода.

Результаты. В статье представлен анализ эпидемиологии онкологических заболеваний слизистой оболочки полости рта населения Украины и Закарпатской области среди мужского и женского населения. Выявлен низкий уровень онкологической настороженности врачей

ПТД, стоматологов и населения. Показано низкий уровень охвата населения профилактическими стоматологическими осмотрами.

Выводы. Анализируя динамику с 2014 по 2018 гг. установлена тенденция к росту распространенности злокачественных новообразований ротовой полости как на Украине, так и на Закарпатье. Прослеживается снижение выявления случаев рака ротовой полости на профилактических осмотрах, что указывает на низкую онкологическую настороженность и отсутствие плановых стоматологических профилактических осмотров населения, требует разработки программ по профилактике онкологических заболеваний на государственном и региональном уровнях.

Ключевые слова: злокачественные новообразования, ротовая полость, эпидемиология, онкологическая настороженность.

Features of the epidemiology of malignant neoplasms of the oral cavity in the Transcarpathian region

*Rogach I.M., Pishkovtsi A-M.M.,
Keretsman A.A., Tsygyka D.Y.*
Uzhhorod National University

Purpose – to establish peculiarities of the epidemiology of oral cancer by sex of the population of Ukraine in general and of the population of Transcarpathian region in particular.

Methods. Medical and statistical, analytical, bibliosemantic and systematic approach.

Results. The article analyzes the epidemiology of cancer of the oral mucosa of the population of Ukraine and Transcarpathian region among male and female population.

Low level of oncological alertness of PMD doctors, dentists and the population was revealed. The low level of coverage of the population by preventive dental examinations is shown.

Conclusions. Analyzing the dynamics from 2014 to 2018. established a tendency to increase the prevalence of malignant neoplasms of the oral cavity in both Ukraine and Transcarpathia. There is a decline in the detection of oral cancer cases in prophylactic examinations, which indicates a low oncological alertness and the absence of planned dental prophylactic examinations of the population, which requires the development of programs for the prevention of cancer at the state and regional levels.

Keywords: malignancies, oral cavity, epidemiology, cancer oncology.

Відомості про авторів

Рогач Іван Михайлович – доктор медичних наук, професор, звідувач кафедри соціальної медицини та гігієни УжНУ; 88001, м. Ужгород, пл. Народна, 3.

Пішковці Анна-Марія Михайлівна – аспірант, асистент кафедри гігієни та екології УжНУ; 88001, м. Ужгород, пл. Народна, 3.

Керецман Анжеліка Олексіївна – кандидат медичних наук, доцент кафедри соціальної медицини та гігієни УжНУ; 88001, м. Ужгород, пл. Народна, 3.

Цигика Дмитро Йосипович – кандидат медичних наук, доцент кафедри онкології УжНУ; 88001, м. Ужгород, пл. Народна, 3.